

2023-02-23

Ann Sofi Agnevik
Avdelningen för juridik

Vad får man dela?

Om brottslighet upptäcks på ett hem för vård eller boende, vad kan och ska kommunen göra? Nedan beskrivs dels hur uppgifter om barn boende på hem för vård eller boende kan delas med andra myndigheter, dels hur information om företaget som driver hem för vård eller boende kan delas för att varna andra kommuner om oseriösa företag som driver hem för vård eller boende.

Möjlighet att utesluta en leverantör av hem för vård eller boende i en upphandling framgår av 19 kap. lagen om offentlig upphandling (2016:1145), LOU.

Åtgärder ska vidtas inför en upphandling, men åtgärder kan även vidtas under en pågående avtalsperiod. Inför avtalsstart är det viktigt att man skriver in i avtalet vilka åtgärder som kommer att vidtas om oegentligheter och/eller olagligheter uppdagas. Under själva avtalsperioden är det viktigt att man från beställarens sida genomför den uppföljning som är nödvändig för att kontrollera att avtalet följs och att man får det man betalar för. Om man misstänker brottslig verksamhet ska polisanmälan göras samtidigt som man kan bryta kontraktet under förutsättning att en sådan klausul finns med i avtalet. De flesta kontrakt har avtalsvillkor som säger att ett kontrakt kan brytas i förtid om verksamheten inte bedrivs enligt de lagar och regler som gäller för uppgiften.

Offentlighets- och sekretesslagen och uppgifter om en enskild

Socialtjänstens verksamhet präglas av den starka sekretess som råder där, men det finns tillfällen då socialtjänsten kan lämna sekretessbelagd information till andra myndigheter under vissa förutsättningar.

Utlämnande till polis

I vissa fall är det möjligt att lämna uppgifter till polis trots sekretessen utan att det är någon skyldighet.

Enligt 10 kap. 18 a § OSL kan utlämnande ske till Polismyndigheten om det på grund av särskilda omständigheter finns risk för att en ungdom under 21 år kommer att utöva brottslig verksamhet och uppgifter kan antas bidra

till att förhindra det samt att det med hänsyn till planerade eller pågående insatser för den unge eller av andra särskilda skäl inte är olämpligt att uppgiften kommer ut.

En förutsättning för att utlämnande ska kunna ske är att det är fråga om uppgift som rör en enskild person som inte har fyllt 21 år. Även uppgifter som avser andra personer än den unge kan lämnas ut om uppgifterna rör den unge, exempelvis uppgifter om vilka som tillhör den unges familj eller bekantskapskrets.

För att bedöma om uppgiften kan lämnas ut ska en bedömning av risken för att den unge kommer att utöva brottslig verksamhet göras i varje enskilt fall. Det måste finnas konkreta omständigheter som motiverar bedömningen. Det behöver dock inte röra sig om misstankar om viss närmare angiven brottslighet. Det räcker att det med hänsyn till samtliga omständigheter bedöms finnas en risk som varken är obetydlig eller avlägsen att den unge kommer att utöva brottslig verksamhet. Av särskild betydelse är om den unge tidigare har begått brott.

Vid behov kan socialtjänsten enligt 10 kap. 2 § OSL meddela uppgifter till Polismyndigheten om en socialtjänst får kännedom om att en ungdom befinner sig i riskzonen för kriminalitet och behöver Polismyndighetens hjälp. I det fallet sker socialtjänstens utlämnande för att socialtjänsten själv ska kunna bedriva sitt eget arbete med den unge. Ett sådant uppgiftslämnande kan dock inte ske inom ramen för ett samverkansarbete mellan olika myndigheter, utan kan bara ske enkom till Polismyndigheten i ett särskilt fall.

Uppgift kan lämnas till Polismyndighet – även från socialtjänst och hälso- och sjukvård – vid behov av *omedelbart polisiärt ingripande* av någon under 18 år vid förhållanden som innebär överhängande och allvarlig risk för den unges hälsa eller utveckling, eller om den unge påträffas precis när han eller hon begår brott (10 kap. 20 § OSL).

Enligt 23 kap. 6 § BrB finns en allmän skyldighet att förhindra vissa allvarliga brott. I de fall ett allvarligt brott är ”å färde” brott har man en skyldighet att anmäla till polisen om det inte innebär en risk för sig själv eller sina närmaste. Att inte göra det kan innebära att man kan dömas för underlåtenhet att avslöja brott.

De myndigheter som omfattas av en stark sekretess, som socialtjänsten eller hälso- och sjukvården, får enligt 10 kap. 23 § OSL lämna en uppgift om misstanke om brott till åklagarmyndighet, Polismyndigheten, Säkerhetspolisen eller någon annan myndighet som har till uppgift att ingripa mot brottet endast om misstanken angår brott för vilket det inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i ett år, försök till brott för vilket

det inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i två år, eller försök till brott för vilket det inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i ett år, om gärningen innefattat försök till överföring av sådan allmänfarlig sjukdom som avses i 1 kap. 23 § smittskyddslagen.

Offentlighets- och sekretesslagen och uppgifter om ett företag

Har ett barn tagits från ett hem för vård eller boende på grund av brottslig verksamhet hos ägarna/hemmet, kan uppgifter om brottsligheter i företaget lämnas till IVO som ger tillstånd och utövar tillsyn och till ADDA, om kommunen avropat från ramavtal som ADDA tecknat, utan hinder av sekretess. Man kan i anmälan till IVO och ADDA beskriva vari det olämpliga eller brottsliga består och att man som kommun inte kommer att placera barn i fortsättningen vid det hemmet för vård eller boende. Uppgifter om barn som placerats på det hemmet för vård eller boende kan dock inte lämnas ut, för enskilda råder sedvanlig socialtjänstsekretess.

Har man upptäckt brottslig verksamhet på hemmet bör polisanmälan ske.

Kommunen kan ha uppgifter samlade hos sig över företag som bedöms som oseriösa utan hinder av regler i GDPR om man inte registrerar personuppgifter. Inför en kommande placering kan kommunen kontakta andra kommuner för att få referenser på det hem för vård eller boende som man överväger att placera ett barn på.

Regler enligt lagen om offentlig upphandling (LOU)

Vid upphandling av hem för vård eller boende, en s.k. bilaga 2-tjänst, är det 19 kap. LOU som gäller.

Enligt 19 kap. 17 § LOU kan kommunen förutom uteslutningsgrunderna i 13 kap. LOU så att säga designa sina egna uteslutningsgrunder. När det gäller upphandlingar enligt 19 kap., som upphandling av hem för vård eller boende, är samtliga uteslutningsgrunder fakultativa och det föreskrivs alltså inte någon skyldighet för en upphandlande myndighet att utesluta leverantörer på grund av bristande lämplighet. Denna bedömning har i stället överlåtit åt myndigheten att göra utifrån den enskilda upphandlingens art och omfattning.

En leverantör får också uteslutas på andra grunder än de som finns angivna regelverket bara det inte står i strid med proportionalitetsprincipen och att de bygger på likabehandling och öppenhet. Av denna anledning måste de egendesignade uteslutningsgrunderna tydligt anges i upphandlingsdokumenten enligt 19 kap. 9 §.

Möjlighet att utesluta en leverantör på andra grunder än vad som framgår av 13 kap. LOU, finns, men grunden måste dels framgå av upphandlingsdokumenten och dels ske i överensstämmelse med de

grundläggande principerna för upphandling enligt 19 kap. 2 § LOU. Det är också viktigt att en leverantör får möjlighet att yttra sig över de omständigheter som den upphandlande myndigheten anser utgör skäl för uteslutningen enligt 19 kap. 17 § andra stycket LOU innan uteslutning sker.

Varningslista

Tidigare fanns Sveriges Offentliga varningslista (www.svvar.se) som var en gratisfunktion för offentliga upphandlare där de kunde dela information med varandra om oseriösa företag som hade eller borde uteslutas enligt 13 kap. LOU. Alla offentliga upphandlare kunde tidigare registrera sig som användare för att se varningslistan och registrera nya företag på listan. Nyregistrering av användare har numera upphört eftersom fler ville titta i varningslistan än fylla på med data i listan.

Nämnas kan att det finns en kommersiell tjänst på marknaden som ger beslutsstöd vid upphandling, Kapitel.13. Man måste alltså teckna avtal och ha ett abonnemang hos Kapitel.13 om man som kommun beslutar sig för att utnyttja deras tjänst.

Tjänsten hjälper upphandlare att utreda om en organisation som lämnar anbud i en offentlig upphandling är ”oseriös” på ett sådant sätt att företaget bör uteslutas ur upphandlingen. Tjänsten är helt baserad på de s.k. uteslutningsgrunderna som beskrivs i 13 kap. i LOU. I kapitlet konstateras att om en person som ingår i leverantörens förvaltnings-, lednings- eller kontrollorgan har dömts för brott ska leverantören uteslutas. Detsamma gäller om den som har dömts för brottet är behörig att företräda, fatta beslut om eller kontrollera leverantören.

I tjänsten Kapitel.13 kontrolleras styrelsemedlemmar, vd, verkliga huvudmän och registrerade företrädare (firmatecknare).

Tjänsten Kapitel.13 utgår från ett angivet organisationsnummer och hämtar information om företaget och dess företrädare från en komplett rättsdatabas som innehåller komplett rättsdata sedan år 2005 från alla Sveriges allmänna domstolar, förvaltningsdomstolar samt specialdomstolar och dokument från 600 olika myndigheter.

Tjänsten Kapitel.13 uppger inga personuppgifter och lagrar inte information utan all data presenteras temporärt och avidentifierat för användaren på skärmen. Enskilda firmor är exkluderade från hanteringen eftersom personuppgifter inte kan skyddas.

Några statlig utredningar som är av intresse

Effektiv och tillförlitlig kontroll av leverantörer vid tilldelning av offentliga kontrakt, Dir. 2022:50

Regeringen har tillsatt en utredning, Effektiv och tillförlitlig kontroll av leverantörer vid tilldelning av offentliga kontrakt, Dir. 2022:50. En särskild utredare har fått i uppdrag att föreslå ett effektivt och tillförlitligt system för leverantörskontroll i samband med offentlig upphandling och vid ansökan om att delta i ett valfrihetssystem. Syftet med utredningen är att stärka den demokratiska kontrollen över välfärden, främja sund konkurrens och motverka arbetslivskriminalitet genom att hindra oseriösa eller olämpliga leverantörer från att tilldelas offentliga kontrakt. Utredaren ska bland annat föreslå ett effektivt och tillförlitligt system för leverantörskontroll i samband med offentlig upphandling och vid ansökan om att delta i ett valfrihetssystem. Uppdraget ska redovisas senast den 31 augusti 2023.

Effektivare tillsyn över socialtjänsten, Dir. 2022:65

En särskild utredare har fått i uppdrag att titta på angränsande rättsområden, socialtjänstlagen och lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade. Den särskilda utredaren ska se över möjligheterna att förbättra förutsättningarna för Inspektionen för vård och omsorg (IVO) att utöva tillsyn och ha möjlighet att ingripa när tillsynen visar på brister inom socialtjänst eller verksamhet enligt lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade, LSS. Meningen är att tillsynen ska bli effektivare. Den demokratiska kontrollen över välfärden ska stärkas.

Utredningen ska bland annat analysera och ta ställning till om IVO inom ramen för sin tillsyn ska granska hur kommunerna kontrollerar och följer upp sina avtal med privata utförare inom socialtjänsten eller enligt LSS.